

ENTREVISTA

Entrevista a Christof Heyns, relator especial de les Nacions Unides

Xavier Alcalde i Eugènia Riera

Tècnics de l'Institut Català Internacional per la Pau

Christof Heyns, relator especial de les Nacions Unides sobre les execucions extrajudicials, sumàries i arbitràries i catedràtic de Dret Internacional dels Drets Humans a la Universitat de Pretòria.

Com a expert que treballa a les Nacions Unides, Christof Heyns ha manifestat moltes vegades la seva preocupació pel nombre creixent d'atacs amb drones en països com el Pakistan, Somàlia i el Iemen, i ha alertat sobre els perills que la proliferació d'aquestes aeronaus afebleixi la seguretat internacional i la protecció de la vida humana. En aquesta entrevista parla dels reptes que representen els avions no tripulats i de la necessitat urgent d'aturar la proliferació dels "robots assassins" per protegir l'ordre mundial.

Com a expert en dret internacional, considera que l'ús dels drones pot ser compatible amb el dret internacional humanitari?

No crec que els drones siguin armes inherentment il·legals. S'estan utilitzant a l'Afganistan en el context d'un conflicte armat establert i, en aquest cas concret, no veig una gran diferència entre algú a bord d'un avió que polsi un botó a 5.000 metres d'altitud i algú que pitgi el botó des de terra amb una pantalla que mostra clarament l'objectiu. Tanmateix, la utilització d'aquests avions genera molts dubtes i això és que cal estudiar.

En els seus darrers informes, vostè ha declarat que "un món en que diversos estats utilitzen drones armats en secret és un món menys segur" i ha demanat més

transparència als estats. Quines mesures cal adoptar per aconseguir-ho?

Actualment als Estats Units hi ha un avantprojecte de llei en què es preveu publicar el nombre de víctimes civils causades per un atac amb avions no tripulats, la qual cosa ja és un primer pas. L'ideal seria que se'n revelessin les identitats, no només el nombre. Cal claredat sobre els fets, sobre la legislació relativa als avions no tripulats i sobre qui n'és exactament l'objectiu potencial. Per exemple, hi ha la qüestió dels membres de grups armats organitzats: qui pot ser un objectiu? Qualsevol membre d'un grup armat o només alguns? També cal claredat sobre les polítiques que determinen en quins casos s'utilitzen els avions no tripulats i sobre quines normatives regeixen aquest tipus d'armament. Són les tres àrees en què busco transparència i visibilitat.

Pel que fa als grups armats no estatals, és possible que aconseguixin aquest tipus d'armes?

Per enviar un drone a l'altra banda del planeta cal disposar d'un sistema avançat de telecomunicacions, que sovint està fora de l'abast fins i tot d'actors estatals. Probablement, aquests grups només els podrien utilitzar amb un radi d'acció curt. Ara bé, si que hi ha el perill que els pirategin i caiguin en mans d'actors no estatals.

“ Cal més transparència sobre els fets, la legislació relativa als drones i sobre quin és exactament el seu objectiu potencial ”

Per afrontar aquests reptes, considera que la comunitat internacional i l'opinió pública haurien de tenir un paper més rellevant?

Cal que la comunitat internacional es pronunciï sobre els robots. Ja està passant a l'Assemblea General de les Nacions Unides. És important el debat com el que vam tenir fa uns mesos a Nova York amb 193 països, en què s'expressaven sobre diverses qüestions, com també la declaració de la Unió Europea en què defensava que s'utilitzés el sistema jurídic internacional establert, que no se'n relaxessin les normes i que hi

hagués transparència. La Convenció sobre Certes Armes Convencionals (CCAC) també ho està estudiant, i també s'ha sol·licitat al Secretari General de l'ONU que iniciï un procés.

En un informe de l'any 2010, el relator especial Philip Alston ja expressà la seva preocupació per l'ús de drones per efectuar assassinats selectius i ja manifestà que era urgent estudiar les implicacions de les armes totalment automàtiques. Hi ha el risc que actuem massa tard?

No crec que sigui massa tard. En certa manera és inusual abordar amb antelació els problemes amb els sistemes d'armament. Normalment s'incideix en aquests problemes un cop ja s'utilitza un sistema, encara que crec que si s'utilitzen els robots serà molt difícil desfer-se'n. Crec que és una qüestió urgent, però que encara no és massa tard. Els principals estats que disposen d'aquesta tecnologia són conscients, com a mínim, que suscita preocupació. Tenim possibilitats d'actuar, però d'aquí a uns quants mesos probablement ja no en tindrem.

En el seu informe, vostè ha proposat una moratòria en aquest tipus d'armes. Seria un primer pas cap a una futura prohibició?

Sobre la moratòria, el que és important assenyalar és que és una situació temporal sobre un element o un procediment que, en la pràctica, no s'utilitza. La comunitat internacional comprèn prou bé que cal prohibir aquests robots; la meua proposta consisteix a no utilitzar-los de moment. Això podria conduir a una prohibició o a una legislació més restrictiva o, potencialment, podria fer que la comunitat internacional decidís que pot acceptar els robots. No crec que aquesta última opció sigui realista, preveig més una prohibició o algun tipus de regulació.

“ El fet de si és acceptable que les màquines puguin decidir sobre la vida i la mort dels humans és preocupant. I la rendició de comptes,

també. Com es pot regular una situació si no sabem qui n'és el responsable últim? ”

És possible imposar una moratòria sobre la recerca en aquest tipus d'armament?

És impossible. La tecnologia emprada en aquests robots és la mateixa que la del cotxe de Google i moltes altres aplicacions. El que jo demano és una moratòria sobre la producció, l'ús i el desenvolupament d'aquestes armes; i també sobre les plataformes d'armament, perquè aquests robots simplement porten altres armes. Només demano una moratòria nacional, de manera que els estats mateixos declarin que no haurien d'utilitzar aquests enginyers. És difícil supervisar-ho en el pla internacional; el meu argument principal és que per ara no en sabem prou, de les implicacions d'aquestes armes, de manera que de moment els estats haurien de comprometre's a no emprar-les.

Quines són les principals preocupacions que suscita l'ús d'aquestes armes?

En primer lloc, hi ha el dubte de si veritablement és acceptable que les màquines puguin decidir sobre la vida i la mort dels éssers humans. Encara que poguessin complir al 100% el dret internacional, hi ha un problema de dignitat humana, sobre el fet que ens puguin matar unes màquines. La segona font de preocupació és la rendició de comptes. Fins i tot si en la teoria aquests robots poden complir el dret internacional humanitari, com es pot regular la situació si no sabem qui n'és el responsable últim? La persona que en desenvolupa el programari, els polítics, el comandant...? Aquestes màquines hauran estat programades amb anys d'antelació abans que ni tan sols no hi hagi una guerra; es pot jutjar per crims de guerra el que les ha programades? Hi ha molta incertesa sobre la rendició de comptes i no es pot controlar l'aplicació del dret internacional humanitari si no sabem a qui podem atribuir la responsabilitat.

Aquesta qüestió s'ha debatut a la Convenció sobre Certes Armes Convencionals (CCAC), a demanda d'alguns països. Considera que el fet de no avançar prou ens podria conduir a un procés per la via ràpida, com el procés d'Oslo?

Molta gent es mostra crítica amb la CCAC, perquè abordava molts tipus d'armament, com les municions de dispersió o les mines terrestres, per a les quals finalment es trobaven solucions en una altra banda. De vegades es critica la CCAC per no haver aconseguit resultats concrets en els últims anys, però sembla que ara té un impuls renovat; el grup dels estats parts està presidit per un francès (Jean-Hugues Simon-Michel) amb qui m'he reunit, i també s'han compromès a utilitzar els procediments de la CCAC. I hi ha raons per ser cautament optimistes sobre la seva capacitat per avançar en l'agenda.

Sembla que en el pla internacional hi ha un impuls favorable al desarmament humanitari. Sens dubte, és positiu, però, podria tenir una vessant negativa? Hi ha massa qüestions que competeixen per adquirir rellevància pública en l'agenda?

Correm el perill que se centri l'atenció únicament sobre els robots autònoms mentre es desenvolupa una nova tecnologia inesperadament. No crec que sigui mala cosa que es presti atenció a diverses tecnologies, però també crec que cal ser realista en aquesta matèria. Hem de pensar com regular l'ús dels *drones* i, en aquest cas, la qüestió no gira al voltant de si prohibir-los o no. En canvi, el tema dels robots és diferent; aquí sí que caldria canalitzar les nostres energies cap a la pregunta de si prohibir-los o no. D'altra banda, s'esta desenvolupant tot tipus de tecnologia biològica i nanotecnologia. Cal centrar-hi esforços, de manera que penso que és positiu que s'ampliïn els focus d'atenció.

Com imagina que seran els conflictes armats en el futur?

No hi ha dubte que ens estem allunyant de les guerres interestatals. Els conflictes són majoritàriament no internacionals, entre estats i actors no estatals, i la guerra esdevé molt complicada. Els estats que disposin d'una determinada tecnologia tindran més incentius per servir-se'n, també per això em preocupa l'autonomia, perquè un dia arribarà massa lluny, sobrepassarà els límits i es convertirà en quelcom que deshumanitzarà la idea mateixa d'humanitat. Considero que els estats que disposin de la tecnologia cada vegada la faran servir més, i és preocupant. Hi tenen incentius significatius, especialment en el cas dels sistemes no tripulats, perquè no tenen baixes entre les seves tropes.

Probablement, com vostè afirma en el seu informe, hi haurà més conflictes, en el sentit que els actors hi tindran menys a perdre.

Sí, i això em preocupa. La guerra sol respondre a un esquema temporal determinat. Normalment, hi ha un moment per a la guerra, seguit d'un període de pau; s'acaba la guerra i arriba el temps de la recuperació i la curació. Tanmateix, si els estats tenen accés a una tecnologia que puguin utilitzar per atacar específicament un objectiu concret i un estat determinat, es pot generalitzar cada vegada més un tipus de conflicte de menor intensitat en què un estat pot atacar els seus enemics en molts estats diferents alhora. Això representaria que el ritme establert entre la guerra i la pau s'esvairia i que regnaria un conflicte armat continuat de baixa intensitat.

© Generalitat de Catalunya